

Курсова работа по философия

на тема :

“Всичко тече, всичко се променя”

Античния спор между Хераклит и Парменид

Изготвил: Имелда Димитрова Владева 11 d.

София
2008

Данните за живота на Хераклит са окъдни и противоречиви. Роден е в Ефес 544/541г. Неговата философия се характеризира най-вече с разлгеждането на процеса на промяната. Хераклитовото описание на този процес според Теофраст намира паралел в ученията на Милетската школа, от части в определението му за αἰθερ, то/ - смес от земята, водата, въздуха и огъня. Той отнася думите, че всички неща са трансформации на огъня към твърдението, че огънят е ἀρχή/, η(или στοιχει=ον (основа, начало, елемент), от който възникват всички останали субстанции, както според Анаксиман всичко възниква от водата чрез разреждане или изпарение. Хераклит обаче е обвиняван многократно, че “не обяснява нищо ясно”.

Диоген Лаерций предава част от твърденията на Хераклит и от него научаваме за “пътя нагоре и пътя надолу”, за който Хиполит ни казва, че е един и същ. Хераклит нарича промяната “пътя нагоре и пътя надолу”¹. Тези думи звучат и у Платон – всички неща се движат нагоре или надолу. Според рационалните мислители, а по-късно и някои гърци смятат същото, че без значение нагоре или надолу всички неща се намират в процес на движение – промяна. Не е изненадващо, че Аристотел обвинява Хераклит в нарушаване на закона на противоречието, тъй като логическият разум не приема, че нещо едновременно “е” и “не е” (“влизаме и не влизаме в едни и същи реки”, “сме и не сме едни и същи”).

“Пътят нагоре и пътят надолу” е трансформация на различни форми на материята, в който всичко е превръщането на огън в нещо друго. Хераклит не използва думата елемент(στοιχει=ον) за огън, но този смисъл личи в начина описан от Диоген Лаерций. Платон пише “всички неща се обменят от огъня и той от всички неща, както стоките за злато и златото за стоки”. Това показва, че Хераклит отново разяснява себе си в някаква степен неясно, но ако е искал да опише огъня единствено като основна субстанция, която променя състоянието или проявлението си, превръщайки се във вода или земя, то той би трябвало да използва различно сравнение (лесно може да се каже например както златото е преработено в монети, украшения и т.н.). В търговските сделки важна е равностойността – определено количество злато може да се замени за определено количество стоки. Първата мисъл, която възниква е, че еднородният характер на златото (огъня) е противопоставен на многозначие то на стоките (материалното), с които може да бъде заменено. Въпреки че Хераклит вижда космоса като огън, този огън има определено първоначало, основаващо се на неговия божествен

¹ “καλεῖσθαι ...τη\ν μεταβολη\ν ο(δο\ν α!νω κα&τω”

и безсмъртен живот, който по-късно Аристотел ще формулира като същата основа на промяна и модификация.

Стабилността на природата $\phi\upsilon/\sigma\iota\varsigma,\epsilon\omega\varsigma,\tau\omicron/$ привидно противоречи на закона за постоянната промяна и предизвиква покой и устойчивост в света и Хераклит смята, че тя трябва да бъде избягвана по всякакъв начин. Има закон във Вселената, но не закон на постоянството, не просто закона на промяната, на джунглата, а всичко идва от закона за противоречието и войната е “господар” на всичко.

Огънят много добре успява да докаже този закон. Пламъкът може да проявява стабилност и непроменливост, както е например при свещта, но той е непрестанно възобновяващ се, топлещ, дори понякога предизвикващ появата на дим. Метафората с реката обяснява същото твърдение от явна и формална гледна точка – привидната стабилност на реката е свързана с непрестанната промяна на материята в нея.

Хераклит също разяснява своята концепция за промяната като казва, че всяка форма на материята може да се появи от смъртта на друга (естествен резултат от закона на войната, защото загиването на нещо води до раждането на ново, за да се поддържа хармонията). Това твърдение съществува под различни форми – например душата, която заменя мястото на очаквания огън.

Огънят е сравнен със живота и разума, откъдето следва и паралела с кръга на промяната между физическото и психическото. Душата е най-будна, чувствителна и жизнена, когато е топла и суха. Навлизането на влага замъглява пламъка на живота. Затова Аристотел казва по-късно за Хераклит не огъня е $\alpha\rho\chi\eta/$, $\eta($ на всичко, а душата – $\psi\upsilon\chi\eta/$, $\eta($.

Според Диоген Хераклит довежда почти всичко до “издишване от морето”² и твърди, че това е пътят нагоре. Слънцето, което Хераклит вярва че изгасва и се запалва отново на следващия ден както и звездите, състоящи се от “светлите издишвания” на морето или кухнята в небето се превръщат в огън. Това дава известна представа за процесите включени в зараждането и смъртта на елементите, която изглежда е базирана на теоретични основи върху разглеждания процес на изпарението. От една страна влажните изпарения се издигат от морето чрез топлината на земята, стават сухи и светли и обновяват небесните тела. И така Хераклит твърди, че всички неща непрестанно са в процес на движение и промяна, която понякога не е видима, но е винаги валидна. Всичко винаги се движи по пътя на промяната, който описва кръг, където началото и края му съвпадат.

² Има два вида “издишване от морето” – светло, което идва от морето и тъмно, което идва от небето.

* * *

Парменид е живял след Хераклит и е негов основен опонент на твърдението, че всичко тече. Бил е гражданин на Елеа, за който град написал закони. Той е бил ученик на Ксенофан. Парменид тръгва от принципа, че не е възможно да се мисли за това, което “не е” и е невъзможно да “е” това, за което не може да се мисли. Така че важният въпрос дали нещо “е” или “не е” е равнозначен на въпроса дали за нещо може да бъде помислено или не. Следвайки този принцип Парменид казва, че нищо “не е”. На първо място не може да стане така, че нещо да “е”, а ако може то трябва да е възникнало от нещото или от нищото, затова нищо не съществува. То не може да е възникнало от нещо затова няма нищо освен това, което “е”. Нито пък е различно от това, което може да бъде следователно липсва празно пространство, където нещо може да “е”. “Е” или “не е”? Ако “е”, то тогава то(id est) “е” тук е сега – всичко, което е един път- тук и сега. Така Парменид опровергава всички твърдения за произхода на света. *Ex nihilo nihil fit*.

После, ако нещо “е” то просто “е” и не може да “е” нещо повече или нещо по-малко, от това което “е”. То “е” стабилно и невидимо, за него не съществува нищо освен самото то, което може да попречи на своите части да се свържат една с друга. Следователно то “е” цяла, стабилна, неподвижна и невидима пълнота. Може да се премести в празното пространство, а празното пространство е нищо следователно там няма нищо. Пространството също е ограничено и сферично, това което е в него може да е в едно или друго положение, но то пак е неподвижно, а сферата е само фигура, чрез която това може да бъде представено.

Това, което “е” (το\ ε1ov) е ограничено, сферично, стабилно и пълно и няма нищо извън него. Еенето и прекратяването му са просто имена, това е и промяната. Те дори не са мисли, защото мисълта предполага да се мисли, че нещо “е”, а нищо от тези неща не може да “е”.

Като заключение реалната картина на дадено тяло е безжизнена и от това няма бягство. “Проблемът” на нашата природа е просто съществуващото (το\ ε1ov) на Парменид и докато не освободим място за някакъв друг проблем ние сме неми за неговата теория за действителността. Няма учение след него, което да може да пренебрегне това, но разбира се е невъзможно безапелативно да се приеме теорията на Парменид.

Ако човекът е най-интелигентната част в познатия ни свят със би трябвало да успее да обясни това и да избяга от заключението на Парменид, но това не е така.

* * *

Всяко твърдение има и противоположно антитвърдение, такива са и тезите на античните философи Хераклит и Парменид. И двете твърдения могат да бъдат доказани поотделно. Според мен обаче въпроса дали “всичко тече” или нищо “не е “ т.е. не се променя не е най-важния. Двете крайни мнения всъщност според мен са един от безкрайните примери, че Вселената се гради върху основата на противоположности (огън-вода , въздух-земя ,битие-небитие ,стабилност - промяна , материално - духовно и др.) Това обаче са противоположности, които не се унищожават взаимно, а напротив взаимно се допълват и не могат да съществуват едно без друго. Това означава, че съществуването на противоположни твърдения помага за запазването на реда и хармонията.

Фактът,че човекът не може да си обясни всички твърдения еднозначно трябва да продължава да бъде такъв, защото познанието на човек на всички природни тайни и непознати неща би било пагубно за реда във Вселената т.е. абсолютната истина не е обект на човека и не бива да бъде докрай узнавана от него, затова и всички опити за пълно познание са обречени на неуспех.

Използвана литература :

1. Ради Радев. “Антична философия”,изд. ”Наука и изкуство”,С., 1988г.

2. Ради Радев. “Антична философия”, изд. “Идея”, Стара Загора, 1994г.
3. W.K.C. Guthrie “A history of greek philosophy”, The Syndics of the Cambridge university press , London , 1962